

AKTUELLA FRÅGOR I OMVÄRLDEN

Februari 2017

Ansvariga utredare: Daniel Berlin och Magnus MacHale-Gunnarsson
Kvalitet och analys, Enheten för utredning och lärarutbildning

RAPPORT 2017:01

Diarienummer: V 2017/163

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	4
Samhälle	4
Flyktingsituationen	4
Teknologi.....	5
Digitalisering.....	5
Ekonomi	6
Budgetar.....	6
Politik.....	7
Forskningsnytta.....	7
Akademikers arbetsmarknad	7
Det rådande arbetsmarknadsläget	7
Arbetsmarknadsprognoser.....	8
Arbetsmarknad och utbildningsutbud	8
Lärar- och vårdutbildningar	9
Internationellt.....	10
Framtidens arbetsmarknad och tillgång till fortbildning	10
Akademien och Svenskt näringsliv i konflikt?	11
Nationalism	12
Brexit	12
Donald Trump	13
Den svenska regeringens planer	14
Forskningspropositionen.....	14
Ledningsutredningen	15
Förändringar i Finland, Norge och Danmark	15
Tillträde till högre utbildning	16
Breddad rekrytering	16
Invärd	17
Kvalitetsproblem i forskningen.....	17
Kvalitet i högskolans utbildningar	18
Open Science.....	19

Sammanfattning

Internationalisering av högre utbildning har varit på tapeten under året. De brittiska väljarnas beslut att rösta för ett utträde ur EU har skapat viss osäkerhet kring Storbritanniens medverkan i studentutbytes- och forskningssamarbeten. Även valet av Donald Trump till president i USA har föranlett diskussioner om internationaliseringen vid amerikanska lärosäten.

Digitaliseringen och utvecklingen på IT-området diskuteras fortfarande. Digitaliseringskommissionen talar om vikten av att lärosätena utnyttjar digitaliseringens möjligheter till pedagogisk innovation och nya distributionsformer för utbildning.

Universitetens **utbildningsdimensionering** och utbildningarnas **arbetsmarknadsanknytning** är fortsatt aktuella i den offentliga debatten. I vissa yrkessektorer råder brist på utbildad arbetskraft, medan andra sektorer snarare dras med överskott på högskoleutbildade. Samma debatt finns i många andra länder. I anknytning till den frågan diskuteras särskilt hur lärosätena kan svara mot arbetsmarknadens behov av fort- och vidareutbildning för **yrkesverksamma**.

I Sverige blossar det då och då upp en debatt om **högskoleutbildningens kvalitet**, och den debatten lever fortfarande. Under 2016 inleddes också pilotomgångar av UKÄ:s nya kvalitetsutvärderingssystem. Samtidigt har **tillträdesfrågor** diskuterats, framför allt genom Tillträdesutredningen och olika försök att bredda rekryteringen till högre utbildning.

I de forskningspolitiska diskussionerna har **forskningens nytta** för ekonomi och samhälle en framskjuten position. Regeringen har presenterat sin **forskningspolitiska proposition**, i vilken samverkan betonas mycket starkt. Regeringen avser också att tillsätta en utredning om ett nytt resursfördelningssystem, där samverkan ska vara en parameter.

Oredlighet i forskningen har diskuterats mycket under året, där Macchiarini-skandalen vid KI naturligtvis sticker ut. Flera utredningar och åtgärdsförslag har kommit i skandalens kölvatten. Dessutom tycks **Open Access**-rörelsen flytta fram sina positioner och **Open Data** få allt fler tillskyndare.

Inledning

Enheten för utredning och lärarutbildning (EUL) har omvärldsbevakning som ett av sina uppdrag. I denna rapport beskrivs några aktuella trender i omvärlden som EUL har noterat i nyhetsflödet och uppfattar som mest relevanta för Göteborgs universitet. För många läsare kommer den största delen av innehållet att vara bekant, och värdet av rapporten ligger då kanske främst i att den ger tillfälle till reflektion över det sammanhang som universitetet befinner sig i. Det är värt att betona att EUL *inte* har försökt beskriva hur trenderna kommer till uttryck i Göteborgs universitets egen verksamhet, utan fokus ligger helt på omvärlden.

Rapportens struktur är inspirerad av den i omvärldsanalys-sammanhang välkända PEST-modellen, alltså politik, ekonomi, samhälle och teknologi. Gränserna mellan dessa områden är inte skarpa, men de fungerar ändå någorlunda väl för att dela upp trender och händelser i kategorier

Samhälle

Flyktingsituationen

Det ökade antalet människor som kommer till Europa och söker asyl har lett till ett flertal reaktioner från den akademiska världen. Det handlar om allmänna upprop om vikten av att ta hand om dessa människor^{1,2,3}, det handlar om konferenser, nätverk och projekt för erfarenhetsutbyte och kunskapsuppbyggnad^{4,5,6}, informations-spridning till nyanlända^{7,8} och till lärosäten⁹, upplåtande av forskar- och studieplatser^{10,11}, valideringsinsatser^{12,13,14} och annat¹⁵. Det görs också insatser för att utbilda flyktingar i flyktingläger.^{16,17,18} EUA försöker kartlägga insatser som görs för flyktingar vid europeiska universitet.¹⁹ Göteborgs universitets arbete med flyktingfrågan beskrivs på <http://www.gu.se/refugees>.

---

¹ Sydsvenskan, 2016-03-08: "[De syriska skolbarnen är inte den enda generationen som riskerar att gå förlorad. En global kraftsamling måste till för att erbjuda syriska flyktingar högre utbildning](#)".

² University World News, 2016-03-18: "[\[Turkey\] Syrian refugees need your help](#)".

³ University World News, 2016-02-27: "[How can universities respond to the refugee crisis?](#)".

⁴ Universitetet i Oslo, Rektors blogg, 2016-08-28: "[Stort Erasmus-projekt för Akademisk frihet: Academic Refuge](#)".

⁵ UniMed, 2016-09-26: "[Higher Education supporting Refugees in Europe](#)".

⁶ Al-Fanar Media, 2016-06-17: "[European Universities Seek to Integrate Refugees](#)".

⁷ OeAD 2016-11-15: "[Welcome to oead4refugees](#)".

⁸ University World News, 2016-02-19: "[\[Germany\] Refugees in south to get study and career guidance](#)".

⁹ Hochschulrektorenkonferenz, 2016-10-24: "[Practical guidelines regarding refugees at university](#)".

¹⁰ Research Professional, 2016-03-23: "[Scotland's young academy offers places to refugees](#)".

¹¹ University World News, 2016-03-12: "[\[Germany\] Most universities have applied to take on refugees](#)".

¹² Dagens samhälle, 2016-03-02: "[Regionala nivån prioriteras i valideringsstrategi](#)".

¹³ Al-Fanar Media, 2016-09-04: "[Norway Develops 'Qualifications Passport' for Refugees](#)".

¹⁴ The Chronicle of Higher Education, 2016-04-28: "[Online Badges Help Refugees Prove Their Academic Achievements](#)".

¹⁵ Research Professional, 2017-01-04: "[Hessen funds refugee support at universities](#)".

¹⁶ University World News, 2016-03-18: "[\[Syria\] Search is on for ways to increase HE for Syrian refugees](#)".

¹⁷ University World News, 2016-03-19: "[Consortium to show how to scale up HE for refugees](#)".

¹⁸ University World News, 2016-03-05: "[Study suggests viable ways to expand HE for refugees](#)".

¹⁹ EUA, "[Refugees Welcome Map](#)".

Teknologi

Digitalisering

IT-utvecklingen fortsätter att påverka högre utbildning på olika sätt. Intresset för MOOC har gått ned till mer rimliga nivåer, men flera andra fenomen får stor uppmärksamhet. *New Media Consortium* publicerar varje år en rapport som försöker ge en nulägesbeskrivning och förutsäga de närmsta årens utveckling.²⁰ Rapporterna är mycket ambitiösa, men om man ser tillbaka på de närmsta årens förutsägelser har träffsäkerheten inte varit särskilt bra, åtminstone inte om man ser till tidsangivelserna. Vi ska här i stället sammanställa de utvecklingar som har identifierats som nära förestående ("inom tre år") i de tre senaste rapporterna, för att på det sättet försöka fånga nya fenomen som antingen redan har nått oss eller som med hög sannolikhet snart kommer att nå oss:

- *Makerspaces*: En slags högteknologisk snickarbod, med 3D-skrivare, robotkomponenter och annat, som studenter kan använda för att tillämpa sina nya kunskaper praktiskt.
- *Wearable Technology*: Smarta klockor, glasögon och armband (t.ex. Apple Watch, Google Glass och Fitbit) låter användaren vara uppkopplad även när hen utför andra aktiviteter, och kan också samla in löpande uppgifter om användarens fysiska aktivitet.
- *Bring Your Own Device (BYOD)*: Att studenter tar med sina egna datorer/telefoner/surfplattor till lärosätet och använder dessa i lärandet.
- *Flipped Classroom*: Att studenter läser in sig på kursmaterialet i förväg med hjälp av videoföreläsningar och andra digitala resurser, och lärartiden används mer interaktivt.
- *Augmented and Virtual Reality*: *Virtual reality* innebär att användaren av ett datorsystem, t.ex. med särskilda glasögon och handskar, ges en känsla av att befinna sig inne i datorns värld. *Augmented reality* innebär att datoruppgifter blandas med en videoupptagning; den mest kända tillämpningen är kanske spelet *Pokémon Go*.
- *Learning Analytics*: Studenters användning av framförallt digitala lärplattformar, men även bibliotek, lokaler och annat, kan samlas in och analyseras för att förbättra undervisningen eller identifiera studenter som riskerar att avbryta sina studier.
- *Adaptive learning technologies*: Pedagogiska system som anpassar sig efter användarens lärande.
- *Mobile learning*: Att de pedagogiska systemen används på mobiltelefoner och surfplattor.
- *Internet of Things*: Prylar av olika slag, även sådana som normalt inte är elektroniska, kopplas upp till Internet och kan ge löpande statusuppdateringar, eller bara berätta vad de är.

---

²⁰ New Media Consortium: [NMC Horizon](#).

- *Next generation LMS*: Lärplattformar som fokuserar mindre på utbildningens administration och mer på innehållet, med hjälp av modernare teknik och bättre användargränssnitt.

Även den av förra regeringen tillsatta Digitaliseringskommissionen^{21,22,23,24} pekar på att den tekniska utvecklingen möjliggör användandet av *Virtual Reality*, *gamification* eller annan teknik ”/.../som öppnar upp för användning av helt nya sinnen i lärandet och nya inlärningsformer”.²⁵ Enligt Digitaliseringskommissionen är det av största vikt att lärosätena tar ledningen i arbetet med att utveckla nya former för digitaliserade utbildningar och examinationsformer. Konkurrensen från andra instanser är hård, och om lärosätena inte förmår att tillvarata de möjligheter digitaliseringen för med sig, kan deras betydelse för kunskapsförmedling och utbildning komma att minska och deras roll reduceras till validerings- och certifieringsinstitutioner.

Digitaliseringskommissionen menar också att landets lärosäten bör utnyttja digitaliseringen i arbetet med att skapa smartare organisationer och minska behovet av administrativa resurser. Universitetens lednings- och styrningsmodeller bör utredas, och den digitala kompetensen behöver öka på alla nivåer. Flera av kommissionens förslag handlar om lärosätenas utbildningsutbud och kalibrering av utbildningarna gentemot arbetsmarknadens behov. Dessa förslag berörs i avsnittet *Framtidens arbetsmarknad och tillgång till fortbildning* nedan.

Ekonomi

Budgetar

Universiteten i de flesta europeiska länder fick 2016 se sina budgetar försämrade, antingen i absoluta tal eller i form av att antalet studenter ökade mer än budgetarna. EUA menar att i nästan alla europeiska länder är universitetssystemen under ekonomisk press, och att undantagen är Sverige och Norge.^{26,27,28} För 2017 ser det möjligen lite ljusare ut, åtminstone i Frankrike^{29,30} och Storbritannien³¹; även i Sverige (se nedan om forskningspropositionen) och Norge³² planerar regeringarna att höja anslagen till universiteten.

²¹ Sedan 2012 har den av regeringen tillsatta Digitaliseringskommissionen haft i uppdrag att analysera utvecklingen i förhållande till regeringens IT-politiska mål samt att visa på digitaliseringens möjligheter. Kommissionen har nu kommit med sitt slutbetänkande, och en temarapport om *Den högre utbildningens roll i en digital tid* [Digitaliseringskommissionen](#)

²² En fullständig beskrivning av uppdraget finns här: [Digitaliseringskommissionen - en kommission för den digitala agendan](#)
²³ [Digitaliseringskommissionen slutbetänkande SOU 2016 89: För digitalisering i tiden](#)

²⁴ Digitaliseringskommissionen 2016-12-01: [Temarapport 4 Den högre utbildningens roll i en digital tid](#)

²⁵ Digitaliseringskommissionen 2016-12-01: [Temarapport 4 Den högre utbildningens roll i en digital tid](#)

²⁶ Research Professional, 2016-10-07: [Teaching, infrastructure lose out as belts tighten.](#)

²⁷ EUA, 2016-10-06: [Public Funding Observatory: EUA releases new data on university funding.](#)

²⁸ University World News, 2016-10-07: [\[Europe\] Universities face funding pressure right across Europe.](#)

²⁹ Research Professional, 2016-09-28: [1,000 extra university jobs in French budget boost.](#)

³⁰ Research Professional, 2016-11-30: [Government cuts €66m from research budget.](#)

³¹ Research Professional, 2016-11-21: [May pledges extra £2bn a year for R&D by 2020.](#)

³² Research Professional, 2016-10-07: [Norway increases research spend.](#)

OECD förutspår att i ett globalt perspektiv kommer universitetens budgetar fortsätta att hållas nere.^{33,34}

Politik

Forskningsnytta

Politiker fortsätter att betona nyttoaspekten av såväl forskning som utbildning, under olika namn. På forskningssidan vill t.ex. det amerikanska federala forskningsrådet NSF nu bara ge medel till projekt som kan visas vara ”i nationens intresse”³⁵, i Australien blir uppdragsforskning en av mycket få indikatorer för fördelning av forskningsmedel³⁶, och i Norge inför regeringen en indikator för uppdragsforskning i medelsfördelningen³⁷. EU:s forskningskommissionär Carlos Moedas vill att *impact* ska prioriteras högt i nästa ramprogram.^{38,39}

I Sverige genomsyrades den nyligen lagda forskningspropositionen av nyttotänkande⁴⁰ (titeln ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft” är talande), och regeringen ämnar tillsätta en utredning om hur ett nytt resurstilldelningssystem kan utformas, där lärosätena ska ges incitament att samverka med det omgivande samhället.⁴¹ På Chalmers fördelas forskningsmedel redan nu delvis efter fem mått på nyttiggörande: sampublicationer med organisationer i omvärlden, samverkansprojekt med organisationer i omvärlden, dubbelanställda forskare och industridoktorander, deltagare i uppdragsutbildning samt redovisning av faktiska exempel på påverkan (*impact stories*).⁴²

I Tyskland höjs röster som varnar för att samarbetena mellan näringsliv och akademi riskerar att bli så täta att öppenheten hotas.^{43,44,45}

Akademikers arbetsmarknad

Det rådande arbetsmarknadsläget

På utbildningssidan handlar nyttotänkandet i hög grad om att människor ska komma i arbete efter avslutade studier, och att arbetsmarknaden ska få tillgång till personer med relevant utbildning. Generellt ger en högskoleutbildning goda förutsättningar för att få ett jobb. Enligt Statistiska Centralbyråns (SCB) siffror för helåret 2015 var den genomsnittliga arbetslösheten 4,7% bland personer med minst tre års eftergymnasial utbildning jämfört

³³ Research Professional, 2016-12-08: [OECD reports bleak outlook for science](#).

³⁴ OECD, 2016-12-08: [Lower public R&D spending and protectionist risks may pose a threat to innovation](#).

³⁵ The Chronicle of Higher Education, 2016-02-11: [\[Government\] U.S. House Backs New Bid to Require 'National Interest' Certification for NSF Grants](#).

³⁶ Australiens regering, Department of Education and Training: [Research Block Grants New Arrangements – Allocation Calculation Methodology](#).

³⁷ Research Professional, 2016-07-15: [Norway changes funding model](#).

³⁸ Research Professional, 2016-10-11: [Moedas seeks new direction on impact](#).

³⁹ Times Higher Education, 2016-11-10: [EU to 'improve and maximise' impact of research](#).

⁴⁰ Göteborgs-Posten, 2016-12-04: [Bort med tassarna – politisera inte forskningen](#).

⁴¹ Regeringens proposition 2016/17:50 ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft”, sid 55.

⁴² Chalmers Insidan, 2016-04-27: [Prestationsparametrar för nyttiggörande](#).

⁴³ Research Professional, 2016-02-04: [Industrial funding encourages researchers to be less open](#).

⁴⁴ University World News, 2016-04-22: [\[Germany\] Universities want transparency in links with industry](#).

⁴⁵ University World News, 2016-11-29: [\[Germany\] Lecturer warns of threat to research transparency](#).

med 7,4% i hela arbetskraften.^{46,47} Arbetslöshetstalen skiljer sig dock mellan olika utbildningsområden. Akademikerarbetslösheten är högst bland de som har en utbildning med humanistisk-, konstnärlig- eller naturvetenskaplig inriktning. Lågst arbetslöshet har de med inriktning mot hälso- och sjukvårdssektorn samt pedagogik och omsorg.^{48,49} Samtidigt som akademikers position på arbetsmarknaden är relativt stark finns en diskussion om huruvida det lönar ekonomiskt för individer sig att utbilda sig. SACO menar att det lönar sig för dåligt och att situationen blir allt sämre.^{50,51,52}

Arbetsmarknadsprognoser

Om man blickar tjugo år framåt i tiden (2035) spår SCB att det kommer att finnas ett nationellt överskott på eftergymnasialt utbildade totalt sett, men att det kommer att vara brist på exempelvis lärare, datautbildade, kemister, fysiker, specialistsjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker och tandläkare.⁵³ Västra Götalandsregionen har gjort en prognos för den långsiktiga kompetensförsörjningen i Göteborgsregionen, med sikte på år 2025. Prognosen pekar på en risk för ökad brist på specialistsjuksköterskor, yrkeslärare, ämneslärare, grundlärare samt speciallärare och specialpedagoger.⁵⁴

Arbetsmarknad och utbildningsutbud

En fungerande kompetensförsörjning där arbetsmarknaden får sitt behov av relevant utbildad arbetskraft tillgodosett är en viktig tillväxtfaktor för den svenska ekonomin. Att det råder brist på arbetskraft i vissa sektorer beror i stor utsträckning på att det inte finns ett tillräckligt stort intresse för yrket eller utbildningen ifråga.⁵⁵ Men den rådande och prognosticerade bristen på arbetskraft i vissa sektorer (se ovan) har också föranlett en omfattande diskussion om hur högskolan dimensionerar sitt utbildningsutbud. Tidigare rapporter från *Analys och utvärdering* redogör för och problematiserar den debattens principiella ståndpunkter.^{56,57,58} I föreliggande rapport redogörs kort för politiska förslag i ämnet som kommit under 2016.

Digitaliseringskommissionen anser att regeringen bör styra högskolesektorn till att prioritera utbyggnad av utbildningar inom områden som är av avgörande betydelse för näringslivet, offentlig sektors och arbetslivets utveckling. Detta innebär inte minst att prioritera

---

⁴⁶ SCB www.scb.se Siffrorna inkluderar personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

⁴⁷ Akademikernas centralorganisation SACO beräknar den öppna arbetslösheten bland högutbildade till 3% i december 2016. SACO:s beräkningar görs på basis av statistik från Arbetsförmedlingen och Akademikernas A-kassa, där alla med minst 2 års eftergymnasial utbildning klassas som högutbildade. www.saco.se

⁴⁸ www.saco.se

⁴⁹ Dagens Nyheter, 2016-02-03: [Yrken där chansen är störst att få jobb](#)

⁵⁰ Dagens Samhälle, 2016-10-20: [SACO: Utbildning lönar sig dåligt i kommunerna](#)

⁵¹ SACO, 2016-09-15: [Sverige har lägst utbildningspremie i OECD](#)

⁵² [OECD Education at a glance 2016: Sweden](#)

⁵³ [SCB: Trender och prognoser om utbildning och arbetsmarknad 2014](#)

⁵⁴ Västra Götalandsregionen, 2017-01-20: [Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Västra Götaland 2025](#)

⁵⁵ [SOU 2015:70: Högre utbildning under tjugo år](#)

⁵⁶ *Analys och utvärdering* var tidigare en enhet vid GU:s gemensamma förvaltning. Medarbetarna ingår numera i Enheten för utredning och lärarutbildning (EUL).

⁵⁷ [Matchningsproblem på högutbildades arbetsmarknad](#)

⁵⁸ [Etablering på arbetsmarknaden](#)

IT-utbildningar.⁵⁹ Den parlamentariska Landsbygdskommittén har också föreslagit att de lokala arbetsmarknadernas behov i högre utsträckning ska styra resurstilldelningen till lärosätena. Kommittén menar också att lärosätena bör öka tillgängligheten till högre utbildning på landsbygden så att näringsliv och offentliga arbetsgivare i hela landet får tillgång till adekvat utbildad arbetskraft.⁶⁰ Andra menar att staten ska dra ned på finansieringen av utbildningar där det är låg sannolikhet att studenterna sedan får jobb inom den avsedda sektorn, och istället lägga resurserna på utbildningar mot yrken där det råder arbetskraftsbrist idag⁶¹, samt att utbildningsutbud och utbildningsinnehåll i allmänhet bör anpassas mer efter arbetsmarknadens behov.^{62,63}

Läro- och vårdutbildningar

Lärosätena är redan i dagsläget ålagda att dimensionera utbildningsutbudet med hänsyn taget till studenters intresse och arbetsmarknadens behov. Den statliga utredningen *Högre utbildning under 20 år* som presenterades 2015 kom fram till att högskolan generellt dimensionerar utbildningsutbudet väl, med undantag för vård- och läraryrken.⁶⁴ I dessa sektorer är situationen å andra sidan synnerligen problematisk, vilket har föranlett en hel del debatt även under 2016. Regeringen har aviserat ytterligare utbyggnad av lärarutbildningen.⁶⁵ Liberalerna och Lärarnas Riksförbunds studerandeorganisation föreslog att ämneslärarutbildningen ska förläggas till färre orter^{66,67}, ett förslag som stött på kritik⁶⁸. Det finns också politiska förslag som handlar om att stärka incitamenten för studenter att söka och slutföra vissa utbildningar. Moderaterna har föreslagit en särskild bonus för de som går ut lärarutbildningen och sjuksköterskeutbildningen inom avsedd tid⁶⁹, och Liberalerna vill se en premie för de som fullgör speciallärar- eller specialpedagogexamen liksom ämneslärarexamen inom matematik, biologi, kemi, fysik eller teknik.^{70,71}

---

⁵⁹ Digitaliseringskommissionen, 2016-12-01: [Temarapport 4 Den högre utbildningens roll i en digital tid](#)

⁶⁰ Landsbygdskommittén: [SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd](#)

⁶¹ Dagens Samhälle, 2016-10-12: [Strama upp högskolan minska antalet platser](#)

⁶² Svenska Dagbladet, 2016-08-26: [SACO och LR-student: Massavhoppen i högskolan måste stoppas](#)

⁶³ Computersweden, 2016-04-28: [Fler söker IT-utbildning men antalet platser växer inte lika snabbt](#)

⁶⁴ [SOU 2015 70: Högre utbildning under tjugo år](#)

⁶⁵ [Budgetproposition 2017 utgiftsområde 16](#)

⁶⁶ Dagens nyheter, 2016-05-05: [Minska antalet lärosäten som har lärarutbildning](#)

⁶⁷ [Liberalernas budgetmotion för 2017](#)

⁶⁸ Dagens samhälle, 2017-01-24: [Fel L färre utbildningar ger inte fler lärare](#)

⁶⁹ Moderaterna, 2016-09-28: [Examensbonus för lärare och sjuksköterskor](#)

⁷⁰ [Liberalernas budgetmotion för 2017](#)

⁷¹ Dagens Samhälle, 2016-09-28: [Bonus verkningslös höj lönerna i stället](#)

Internationellt

Matchningen mellan högskolans utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov diskuteras även internationellt, till exempel i flera nordafrikanska länder där akademiker-arbetslösheten är hög⁷², samt i Vietnam⁷³, Kina⁷⁴, Ryssland⁷⁵, USA^{76,77,78,79,80,81,82}, Australien⁸³, Storbritannien⁸⁴, Finland^{85,86,87} och Danmark^{88,89}. I Danmark har regeringen nyss infört den ovanliga regeln att man bara ska få läsa en enda grundutbildning, vilket får ses som ett utslag av nyttotänkande.⁹⁰

I takt med att högskolans förmåga att producera tillräckligt mycket arbetskraft med efterfrågad utbildning ifrågasätts alltmer, har det inom vissa sektorer växt fram korta, privata intensivutbildningar, så kallade *skill boot camps*.^{91,92} Utbildningarna är helt anpassade efter de färdigheter som arbetsgivare efterfrågar just för tillfället. Fenomenet är förhållandevis nytt. Det är vanligast i programmeringsbranschen och förekommer än så länge mest i USA och Storbritannien. Även traditionella universitet ger sig nu in på marknaden, antingen med egna boot camps eller i olika former av samarbeten med privata utbildningsföretag.⁹³ Studenterna tycks åtminstone på kort sikt ha mycket goda jobbchanser, men många frågor är ännu obesvarade när det gäller studenternas långsiktiga karriärmöjligheter på arbetsmarknaden.⁹⁴

Framtidens arbetsmarknad och tillgång till fortbildning

Övergripande samhällsliga trender som globalisering, digitalisering och automatisering spås innebära stora förändringar på arbetsmarknaden.⁹⁵ För enskilda individer kan detta

⁷² University World News, 2016-12-09: [Universities tackle graduate employability challenge](#)

⁷³ University World News, 2016-04-15: [New minister faces graduate employability challenge](#)

⁷⁴ Bloomberg News, 2016-06-14: [China's graduates face rapidly changing jobs scene](#)

⁷⁵ University World News, 2016-04-29: [\[Russia\] Industry presses ministry to address HE jobs outcomes](#)

⁷⁶ Washington Post, 2016-10-07: [Universities are not trade schools but they should prepare students for the workforce](#)

⁷⁷ Tillväxtanalys, 2016-06-13: [Prioriteringar av STEM-utbildningar framför humaniora och samhällsvetenskap inblick i den amerikanska debatten](#)

⁷⁸ Inside Higher Ed, 2016-01-28: [Employers as accreditors](#)

⁷⁹ ITIF, 2016-05-31: [US must expand computer science education](#)

⁸⁰ The Chronicle of Higher Education, 2016-06-15: [How community colleges use job-market data to develop new programs](#)

⁸¹ Inside Higher Ed, 2016-03-11: [Stay Just a Little Bit Longer](#)

⁸² The New York Times, 2016-02-21: [A Rising Call to Promote STEM Education and Cut Liberal Arts Funding](#)

⁸³ Research Professional, 2016-10-14: [Plan to tie university rankings to graduate jobs](#)

⁸⁴ Guardian 2016-03-31: [Snobbery is outdated universities have to train students for jobs](#)

⁸⁵ Finlands regering, Undervisnings- och kulturministeriet, 2016-02-12: [Kompetensens omfattning och mångsidighet doktorenas trumfkort i arbetslivet](#)

⁸⁶ Finlands regering, Undervisnings- och kulturministeriet, 2016-02-12: [Utredning: Tätt samarbete inom forskningssystemet krävs för att utveckla forskarkarriärerna](#)

⁸⁷ Research Professional, 2016-07-28: [Finland highlights graduate employment in plans to revamp university funding](#)

⁸⁸ UKÄ Nyhetsbrev 2016-05-03: [Att utbilda för framtiden](#)

⁸⁹ University World News 2016-05-06: [Government to monitor universities on employability](#)

⁹⁰ Politiken, 2016-12-18: [Sådan er de nye regler: Omstridt uddannelsesloft vedtages mandag](#)

⁹¹ [Coding boot camps: vad är det och hur förhåller de sig till högre utbildning](#)

⁹² Inside Higher Ed 2016-12-02: [In search of a college MVP](#)

⁹³ Inside Higher Education, 2016-08-10: [Coding goes mainstream](#)

⁹⁴ Inside Higher Ed 2016-11-29: [Udacity and boot camps offer money back guarantees job placement](#)

⁹⁵ <http://secondmachineage.com/>

komma att innebära krav på vidareutbildning och omställning flera gånger under yrkeslivet.⁹⁶ Tillgången till högre utbildning för redan yrkesverksamma/vuxna har därför varit en aktuell fråga.

Den av regeringen tillsatta analysgruppen *Arbete i framtiden* menade att det krävs reformer som möjliggör ett livslångt lärande för alla i yrkeslivet, och föreslog bland annat det införs en allmän och obligatorisk kompetensförsäkring.⁹⁷

Digitaliseringskommissionen har framfört att lärosätena måste anpassa utbildningsutbud och distributionsformer så att såväl yrkesverksamma som personer utanför arbetsmarknaden kan ta del av högre utbildning. Kommissionen menar också att individers behov av att få sina kunskaper och kompetenser validerade utan att för den skull genomgå hela utbildningar kommer att växa. I enlighet med detta föreslås i betänkandet att lärosätenas förmåga att validera kunskap/kompetens ska väga tyngre i ett framtida resursfördelningssystem.⁹⁸

Riksrevisionen har under 2016 granskat lärosätenas arbete med livslångt lärande, med särskilt fokus på utbildningsutbudet för redan yrkesverksamma. Riksrevisionens slutsats är att regering och lärosäten inte kan garantera att utbildningsutbudet motsvarar det behov av fortbildning som finns bland yrkesverksamma och hos arbetsgivare. Det beror bland annat på att lärosätena har svårt att identifiera behov av fortbildning men också på att regeringen inte är tillräckligt tydlig i sin styrning. Riksrevisionen rekommenderar därför att regeringen förtydligar lärosätenas roll vad gäller att tillhandahålla fortbildning och ser över de incitamentsstrukturer som kan påverka lärosätenas möjligheter att erbjuda fortbildning.⁹⁹ Regeringen instämmer delvis i Riksrevisionens rekommendationer, men avvaktar ett antal andra pågående utredningar och regeringskansliets beredning av betänkanden kring högskolans utbildningsutbud innan den tar ställning.¹⁰⁰

Akademien och Svenskt näringsliv i konflikt?

Styrelseordföranden för Uppsala universitet är sedan 2013 Carola Lemne, som sedan 2014 också är VD för Svenskt Näringsliv. Många personer uppfattar de båda rollerna som ståendes i konflikt med varandra, och sedan hon blev VD för Svenskt Näringsliv har det rests krav på att Lemne ska lämna sitt uppdrag för universitetet.^{101,102} När Näringslivets forskningsberedning, som finansieras av Svenskt näringsliv, i september förra året publicerade en rapport som argumenterar för att lärosätenas rektorer ska tillsättas helt av regering/rektor och att anställdas och studenters inflytande på tillsättningen ska minskas¹⁰³, så

---

⁹⁶ Economist, 2017-01-14: [Equipping people to stay ahead of technological change](#)

⁹⁷ Dagens Nyheter, 2016-04-11: [Sverige behöver en allmän kompetensförsäkring](#)

⁹⁸ Digitaliseringskommissionen, 2016-12-01: [Temarapport 4 Den högre utbildningens roll i en digital tid](#)

⁹⁹ [Riksrevisionen RiR 2016 15: Det livslånga lärandet inom högre utbildning](#)

¹⁰⁰ [Regeringens skrivelse 2016/17 67: Riksrevisionens rapport om det livslånga lärandet inom högre utbildning](#)

¹⁰¹ Svenska Dagbladet, 2014-03-14: [Lemne får kritik för dubbla uppdrag](#).

¹⁰² Svenska Dagbladet, 2015-03-14: ["Carola Lemne bör lämna sitt uppdrag"](#).

¹⁰³ Dagens Nyheter, 2016-09-17: ["Minska anställdas inflytande över rektorstillsättningar"](#).

restes på nytt krav på Lemnes avgång.^{104,105} När Lemne senare försökte förändra processen för hur rektor ska utses i Uppsala kom konflikten åter upp till ytan.^{106,107} De argument som läggs fram i dessa strider gör det tydligt att en akademi som menar att kunskap har ett egenvärde står mot en intresseorganisation som ser forskning och utbildning som mer instrumentellt nyttiga.^{103,108,109}

Nationalism

Det finns vissa tecken på att den våg av nationalism som sprider sig i många länder också påverkar universitetsvärlden. I flera fall markerar forsknings- och utbildningsfinansiärer att deras pengar ska vara till nytta för det egna landet^{35,110}, och försök att minska invandringen träffar även internationella studenter¹¹¹. OECD förutspår att denna attityd, tillsammans med krympande budgetar, kommer att leda till minskade vetenskapliga framsteg.^{33,34} (En signal i motsatt riktning är att Schweiz åter ingår i Horisont 2020, efter att ha accepterat fri rörlighet även för kroatiska medborgare.¹¹²) Två uppmärksammade händelser med nationalistiska stråk är valet av Donald Trump till USA:s president och Storbritanniens förestående utträde ur EU. Dessa händelser berörs mer nedan.

Brexit

Den 23:e juni 2016 röstade det brittiska folket för att lämna EU. Även om det i skrivande stund fortfarande är oklart hur och när en ”Brexit” kommer att ske, kan Storbritanniens utträde på sikt komma att innebära förändrade förutsättningar för studentutbyten mellan Storbritannien och EU.^{113,114, 115} Vidare oroas många över att ett så betydande forskningsland som Storbritannien lämnar unionen.^{116,117} Storbritannien koordinerar vart femte Horizon2020-program, och för svensk del är Storbritannien det näst viktigaste partnerlandet inom Horizon2020. Den svenska regeringen har givit Vetenskapsrådet och Vinnova i uppdrag att utreda Brexits konsekvenser för svenskt och europeiskt innovations- och forskningssamarbete med Storbritannien.^{118,119}

---

¹⁰⁴ Upsala Nya Tidning, 2016-10-14: [Carola Lemne bör avgå.](#)

¹⁰⁵ Expressen, 2016-10-13: [Skona akademien från näringslivet.](#)

¹⁰⁶ Dagens Nyheter, 2016-10-26: [Ilska på universitetet inför val av ny rektor.](#)

¹⁰⁷ Upsala Nya Tidning, 2016-10-15: [Detta liknar en kupp, Lemne.](#)

¹⁰⁸ Dagens Nyheter, 2016-10-21: ["Direktörerna vill åt universitetens fulla kassakistor".](#)

¹⁰⁹ Expressen, 2016-10-23: [Varning för bunkern Svenskt Näringsliv!](#)

¹¹⁰ University World News, 2016-11-11: [\[Denmark\] Minister moves to deter EU students who do not stay on.](#)

¹¹¹ University World News, 2016-12-17: [\[United Kingdom\] Dismay over 'severe' foreign student visa cutback plan.](#)

¹¹² Research Professional, 2016-12-21: [Switzerland regains place in Horizon 2020.](#)

¹¹³ EUA, 2016-09-09: [After the Brexit referendum possible outcomes](#)

¹¹⁴ EUA: [Brexit factsheet research collaboration and student mobility](#)

¹¹⁵ The Pie News: [Brexit raises concerns about Erasmus future](#)

¹¹⁶ University World News, 2016-09-02: [\[Europe\] Research system 'cannot afford' to lose Swiss and UK.](#)

¹¹⁷ Research Professional, 2016-09-22: [Three ways to go.](#)

¹¹⁸ Regeringen, 2016-12-08: [Brexits betydelse för svenskt forsknings-och innovationssamarbete med Storbritannien analyseras](#)

¹¹⁹ Universitetsläraren, 2016-09-08: [Brexit skapar oro för samarbeten och forskningsanslag](#)

I Storbritannien oroar sig många inom universitetssektorn för att Brexit kommer att påverka de brittiska universiteten negativt.^{120,121,122,123,124,125,126} Deras kollegor i andra EU-länder intar oftast en stöttande attityd^{127,128}, även om det finns undantag¹²⁹. Osäkerheten har fått vissa lärosäten att intensifiera sina planer på att öppna filialer i Europa för att säkra tillgång till forskningsfinansiering och fortsatta samarbeten, samtidigt som andra lärosäten manar till lugn och avvaktar.¹³⁰

Det kan också noteras att det uppstått en tävling om vilket land som ska få ta över den europeiska läkemedelsmyndigheten EMA som idag ligger i Storbritannien. Hittills har Sverige, Finland, Danmark, Italien och Spanien anmält intresse.^{131,132,133,134} (Man kan notera att Region Skåne stödjer Danmarks kandidatur, inte Sveriges.¹³⁵) Med en liknande attityd tänker Irland nu försöka locka till sig brittiska forskare.¹³⁶

Donald Trump

Det är svårt att förutse vad valet av Donald Trump till USA:s president kommer att betyda för högre utbildning och forskning – frågan hade inte någon framträdande roll i valkampanjen och Trump har inte offentliggjort några konkreta planer för sektorn. På ett allmänt plan kan man konstatera att många oroas över Trumps avoga inställning till, alternativt ointresse för, vetenskap och högre utbildning (inte minst klimat- och miljöforskning)¹³⁷ och även för vad de uppfattar som rasism och sexism i hans åsikter^{138,139}.

När det gäller mer specifika konsekvenser spekuleras det i att den federala utbildnings- och forskningspolitiken kan komma att innebära att samhällsvetenskap och humaniora nedprioriteras till förmån för utbildningar inom STEM-området¹⁴⁰, och att frågor om mångfald och breddad rekrytering till högre utbildning nedprioriteras. En annan effekt kan bli att USA lockar till sig färre internationella studenter^{141,142,143,144,145}, och kanske

¹²⁰ Research Professional, 2016-07-21: [Johnson insists EU research status 'remains unchanged'](#).

¹²¹ Research Professional, 2016-07-28: [Job offers turned down since Brexit vote, says EMBL director.](#)

¹²² University World News, 2016-08-12: [\[Europe\] Science talent to leave UK post-Brexit, survey warns.](#)

¹²³ The Guardian, 2016-09-06: [Top UK universities consider new campuses in Europe.](#)

¹²⁴ Times Higher Education, 2016-11-24: [UK 'modelling significant cut' in overseas student numbers.](#)

¹²⁵ University World News, 2016-12-09: [\[United Kingdom\] Cambridge predicts two-thirds drop in EU students.](#)

¹²⁶ Research Professional, 2016-12-06: [Willets: Higher education bill brings £2bn for research.](#)

¹²⁷ Research Professional, 2016-07-25: [Europe's university leaders affirm support for British colleagues.](#)

¹²⁸ EUA, [EUA Brexit Factsheet.](#)

¹²⁹ Research Professional, 2016-08-08: [UK physicists dumped from European research network.](#)

¹³⁰ The Guardian, 2016-09-06: [UK universities consider new campuses in Europe](#)

¹³¹ Research Professional, 2016-10-26: [Fight for European Medicines Agency, government urged.](#)

¹³² Research Professional, 2016-10-28: [Finland muses EMA bid.](#)

¹³³ Dagens samhälle, 2016-11-07: [Ta vara på Brexit-effekten och locka hit EMA.](#)

¹³⁴ Dagens industri, 2016-12-07: [Fyra ministrar: Lägg EU:s läkemedelsverk i Sverige.](#)

¹³⁵ Research Professional, 2016-12-09: [Swedish region supports rival EMA bid.](#)

¹³⁶ Research Professional, 2017-01-12: [Ireland set to swoop on UK-based talent.](#)

¹³⁷ Inside Higher Ed, 2017-01-20: [President Trump](#)

¹³⁸ The Chronicle of Higher Education, 2017-01-15: [\[Administration\] 'Uncharted Waters' for Higher Education in the Trump Era.](#)

¹³⁹ Times Higher Education, 2017-01-19: [A new frontier: US academia under President Trump.](#)

¹⁴⁰ STEM=Science, Technology, Engineering, and Mathematics

¹⁴¹ Inside Higher Education, 2016-11-10: [Loss of International Students?](#)

¹⁴² University World News, 2017-01-20: [\[United States\] The turn to nativism hinders international education.](#)

¹⁴³ Dagens Nyheter 2017-01-30: [Det innebär Trumps inreseförbud](#)

¹⁴⁴ The Chronicle of Higher Education, 2016-11-11: [\[Global\] International Students Wonder What a Trump Administration Will Mean for Them.](#)

¹⁴⁵ The Chronicle of Higher Education 2017-01-31: [Why the Travel Ban Probably Hits Iranian Professors and Students the Hardest](#)

särskilt mexikanska studenter¹⁴⁶. Hur de eventuellt minskade studentflödena till USA skulle påverka svenska lärosäten är oklart.

Den svenska regeringens planer

Forskningspropositionen

I höstas presenterade regeringen sin forskningspolitiska proposition¹⁴⁷, som sätter ramarna för forskningspolitiken under de närmaste fyra åren och i vissa fall de närmaste tio åren. Propositionen är mycket omfattande och kan sammanfattas på många olika sätt. Mats Benner och Sverker Sörlin skriver i Forskningspolitik 4:2016 att propositionen avviker från de närmaste föregående forskningspropositionerna framförallt i två avseenden. Det första är att samverkan betonas mycket starkt och att excellens, som var ledordet för den tidigare borgerliga regeringen, i hög utsträckning har försvunnit. Regeringen vill att samverkan ska ingå i resursfördelningsmodellen, olika ämnesområden ska samverka med varandra, och olika aktörer inom forskningspolitiken – finansärer, universitet, m.fl – ska samverka med varandra.

Det andra avseendet som propositionen, enligt Benner och Sörlin, skiljer sig från föregående är att regeringen tydligt pekar ut vissa områden som prioriterade: Klimat; hälsa; digitalisering; säkra, inkluderande och hållbara samhällen; samt förbättrade kunskapsresultat i skol- och utbildningssystemet. Ett centralt instrument för att styra pengar till dessa områden är tioåriga forskningsprogram (för hållbart samhällsbyggande; migration och integration; antibiotikaresistens; tillämpad välfärdsforskning; samt arbetslivsforskning), som läggs på olika forskningsråd att konkretisera och genomföra. Till dessa tioåriga program tillkommer ”särskilda forskningssatsningar” på några områden av mycket varierande bredd: humaniora och samhällsvetenskap; rymdforskning och rymdverksamhet; datadriven forskning; framtidens teknik för digitalisering; biobank och registerforskning; klinisk forskning; välfärdens kvalitet, organisation och processer; samt jämlika villkor.

Propositionen meddelade också att det nationella systemet för utvärdering av forskning som Vetenskapsrådet tog fram på uppdrag av den förra regeringen, Fokus, inte kommer att tas i bruk. Nästan alla lärosäten, liksom flera andra remissinstanser, var kritiska till förslaget.^{148,149,150} Regeringen kommer istället att ge Universitetskanslersämbetet (som för övrigt kommer att byta namn¹⁵¹) i uppdrag att kvalitetsgranska forskningen vid landets lärosäten. Regeringen kommer också att tillsätta en utredning av resurstilldelningssystemet för landets lärosäten.¹⁵²

¹⁴⁶ Inside Higher Ed, 2017-01-25: [Higher Ed and the Wall](#).

¹⁴⁷ Regeringen, 2016-11-28: [Kunskap i samverkan – för samhällets utmaning och stärkt konkurrenskraft](#).

¹⁴⁸ Research Professional, 2016-02-04: [Out of focus](#).

¹⁴⁹ University World News, 2016-03-11: [\[Sweden\] Plan for peer review based research funding opposed](#).

¹⁵⁰ Research Professional, 2016-10-14: [Opposition to research assessment grows in Sweden](#).

¹⁵¹ Universitetsläraren, 2016-11-17: [Universitetskanslern skrotas och ersätts av generaldirektör](#).

¹⁵² Svenska Dagbladet, 2016-11-22: [Minister: Pengar till högskolorna ska ses över](#).

Ledningsutredningen

2015 presenterades Ledningsutredningens rapport, vari det föreslogs ett antal förändringar i hur universitet och högskolor styrs.¹⁵³ Detta ledde till att regeringen föreslog och fick igenom ett par ändringar kring universitet och högskolors styrelser. Den första innebär att lärare och studenter ska ha rätt att utse styrelseledamöter, och istället för att som tidigare ha rätt att vara representerade i styrelsen. Den andra förändringen gäller den nomineringsgrupp som föreslår de styrelseledamöter som regeringen ska utse. Den ska i fortsättningen bestå av två personer, där en ska utses av regeringen och företräda ett övergripande statligt intresse, medan den andra ska ha god kännedom om det aktuella lärosätets verksamhet och utses av regeringen på förslag från lärosätet.

Ledningsutredningen föreslog också att regeringen skulle tillsätta en utredning av finansieringssystemet, och regeringen meddelade i forskningspropositionen att den ämnade följa detta råd.

Förändringar i Finland, Norge och Danmark

I Norge pågår de regeringsinitierade sammanslagningarna av lärosäten för fullt^{154,155,156,157,158}, och i Finland fortsätter omvandlingen till mindre resurskrävande^{159,160,161,162,163,164}, färre^{165, 166, 167,168,169}, mer autonoma¹⁷⁰ och mer nyttoorienterade^{171,172,173,174} lärosäten. (I Finland finns det nu tecken på att en brain-drain pågår, som en konsekvens av nedskärningarna inom högskolesektorn.^{175,176}) I Danmark har universiteten drabbats av tuffa nedskärningar^{177,178,179}, samtidigt som den nya regeringen vill förändra systemet för medelsfördelning och knyta utbildningen närmre arbetsmarknaden¹⁸⁰.

¹⁵³ Ledningsutredningen, SOU 2015:92. [Utvecklad ledning av universitet och högskolor.](#)

¹⁵⁴ Research Professional, 2016-02-05: [Government deems alliance insufficient.](#)

¹⁵⁵ Research Professional, 2016-06-10: [Positive impact of merger outlined.](#)

¹⁵⁶ Research Professional, 2016-06-10: [Arts merger in Bergen.](#)

¹⁵⁷ Norges regering, 2016-06-17: [Høgskulen på Vestlandets får 11 millioner kroner i fusjonsstøtte.](#)

¹⁵⁸ Research Professional, 2017-01-13: [Western university opens.](#)

¹⁵⁹ Undervisnings- och kulturministeriet i Finland, 2016-02-12: [Kompetensens omfang og mangsidighet doktorernas trumfkort i arbeidslivet.](#)

¹⁶⁰ Undervisnings- och kulturministeriet i Finland, 2016-02-12: [Utredning: Tätt samarbeide inom forskningsystemet krävs för att utveckla forskarkarriärer.](#)

¹⁶¹ University World News, 2016-03-03: [\[Finland\] Government to slash student grants, toughen eligibility.](#)

¹⁶² Research Professional, 2016-05-20: [Tampere to cut staff.](#)

¹⁶³ Research Professional, 2016-06-10: [Increase in working hours.](#)

¹⁶⁴ Research Professional, 2016-08-26: [Budget reveals fresh cuts to university spending.](#)

¹⁶⁵ Research Professional, 2016-02-12: [Finland's applied science universities urge reform.](#)

¹⁶⁶ Research Professional, 2016-06-03: [Lapland consortium proposed.](#)

¹⁶⁷ University World News, 2016-09-16: [Academics question pressure to merge universities.](#)

¹⁶⁸ Research Professional, 2016-11-11: [Concerns over Tampere 3 plans.](#)

¹⁶⁹ Research Professional, 2017-01-06: [Technology university resumes Tampere3 talks.](#)

¹⁷⁰ Research Professional, 2016-10-06: [Finnish universities face identity crisis.](#)

¹⁷¹ Research Professional, 2016-02-19: [PhD students told to embrace extracurricular training.](#)

¹⁷² Research Professional, 2016-06-06: [Funding model altered.](#)

¹⁷³ Research Professional, 2016-07-01: [Innovation voucher pilot to launch.](#)

¹⁷⁴ Research Professional, 2016-07-28: [Finland highlights graduate employment in plans to revamp university funding.](#)

¹⁷⁵ Times Higher Education, 2017-01-17: [Finland funding cuts a 'catastrophe' for research.](#)

¹⁷⁶ Research Professional, 2017-01-26: [Brain drain hits Finland after budget cuts.](#)

¹⁷⁷ Københavns Universitet, Universitetsavisen, 2016-02-02: [209 mister jobbet – 255 går frivilligt.](#)

¹⁷⁸ University World News, 2016-04-22: [\[Denmark\] Research and teaching cuts will pull universities down.](#)

¹⁷⁹ Research Professional, 2016-06-24: [Aarhus board plans cuts.](#)

¹⁸⁰ University World News, 2016-12-01: [\[Denmark\] New government focuses on HE quality and employability.](#)

Tillträde till högre utbildning

Frågor om tillträde till högre utbildning har funnits på den utbildningspolitiska dagordningen en tid. I Danmark¹⁸¹ och Norge¹⁸² talas det nu om mer frihet för lärosätena i antagningsprocesserna, och i Finland föreslår en utredning att gymnasiebetygen ska väga tyngre på bekostnad av inträdesprov.¹⁸³

I Sverige blev det under hösten debatt om UHR:s förslag till revidering av värdering av betygen från gymnasieutbildningen *International Baccalaureate* (IB), en värdering som enligt UHR och andra hittills gynnat IB-elever i konkurrensen om platser på högskoleutbildningar.^{184,185,186}

Svenskt Näringsliv har under året argumenterat för att de svenska lärosätena bör få större frihet i antagningsprocessen.¹⁸⁷ I mars 2016 tillsatte regeringen Tillträdesutredningen *Ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning på grundnivå*.^{188,189,190} Utredningen gäller högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare, och har i uppdrag att se över systemet för tillträde samt lämna förslag till ett öppnare och enklare system. Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2017.

Breddad rekrytering

UKÄ har under året redovisat att snedrykryteringen till högre utbildning består, och att studenter med högutbildade föräldrar är överrepresenterade i högskolan.¹⁹¹ UHR redovisade våren 2016 ett regeringsuppdrag om breddad rekrytering, där regeringen rekommenderas att ålägga lärosätena att skaffa sig kunskap om sin studentpopulation, att ta fram en strategi för arbetet med breddad rekrytering och att etablera samarbete med gymnasieskolor, arbetsförmedling och invandrarföreningar. Lärosätena bör också utveckla sitt arbete med alternativa vägar in i högskolan, och tydliggöra hur de arbetar med bedömningar av reell kompetens.¹⁹²

Diskussioner om breddad rekrytering förs även internationellt.^{193,194,195} I Storbritannien försöker lärosäten nu öka andelen män i studentpopulationen¹⁹⁶, och Bristols universitet diskuterar lägre antagningskrav för sökande från socioekonomiskt utsatta grupper.¹⁹⁷

¹⁸¹ Politiken, 2016-07-29: [Uddannelser skal selv styre optag](#)

¹⁸² Khrono, 2016-12-30: [Isaksen lar høgskoler og universitet selv avgjøre opptakskrav](#)

¹⁸³ http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2016/valmiina_valintoihin.html?lang=fi&extra_locale=sv

¹⁸⁴ Svenska Dagbladet, 2016-11-17: [En värdefull utbildning riskerar att slås ut](#)

¹⁸⁵ Svenska Dagbladet, 2016-11-19: [Elever måste konkurrera på lika villkor](#)

¹⁸⁶ Svenska Dagbladet, 2016-11-20: [På tok för lätt för IB-elever att få toppbetyg](#)

¹⁸⁷ Svenskt Näringsliv 2016: [Låt den rätte komma in](#)

¹⁸⁸ [U 2016:01 Tillträdesutredningen](#)

¹⁸⁹ Dagens Nyheter, 2016-03-17: [Ministern: Högskoleprovet bör betyda mindre för antagningen](#)

¹⁹⁰ Dagens Nyheter, 2016-03-18: [Använd prov för all antagning](#)

¹⁹¹ UKÄ, 2016-12-14: [Statistisk nyhet högskolenybörjare 2015-16](#)

¹⁹² UHR 2016: [Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper](#)

¹⁹³ University World News, 2016-02-06: [Top universities reject PM's racial diversity criticism](#)

¹⁹⁴ Times Higher Education, 2017-01-12: [Global rhetoric on access 'does not always translate into action'](#)

¹⁹⁵ The Conversation, 2016-12-20: [Gap between rich and poor students going to university has reached record levels](#)

¹⁹⁶ University World News, 2016-05-13: [Universities urged to set male student entry targets](#)

¹⁹⁷ The Conversation, 2016-12-20: [The gap between rich and poor students going to university has reached record levels](#)

Invärld

Kvalitetsproblem i forskningen

På flera håll rapporteras om svårigheter med att reproducera tidigare studier; den exakta omfattningen av problemet är omstridd^{198,199}, liksom dess orsaker²⁰⁰. Det förekommer flera olika försök att komma till rätta med problemen, bland annat att publicera forskningsdata^{201,202}, att satsa särskilt på replikeringsstudier^{203,204} och att låta tidskrifternas expertgranskare läsa inskickade artiklar utan resultatdel²⁰⁵.

I den utsträckning som replikeringsproblemen beror på att forskare slarvar/fuskar med sina undersökningar är problemet nära besläktat med den oredlighet i forskningen som kommit fram under de senaste åren. Även här förekommer ett flertal försök att komma tillrätta med problemet, bland annat riktlinjer och regelverk för forskare^{206,207}, utökade kontrollmekanismer²⁰⁸, och försök att ta fram fakta om problemet²⁰⁴. I Sverige är Macchiarini-affären^{209,210,211} dominerande för detta problemområde, och i dess spår föreslås utökade kontroller och sanktioner, antingen av någon nationell instans eller av lärosätena.^{212,213,214,215,216,217,218,219,220,221} Macchiarini-affären används också som argument i redan existerande diskussioner inom universitets- och högskolesektorn.^{222,223,224,225,226,227} En undersökning från Vetenskap & Allmänhet visar att affären har sänkt allmänhetens förtroende för forskare.²²⁸ En offentlig utredning om oredlighet i forskning föreslog i februari 2017 att en ny, nationell myndighet ska inrättas för att granska misstänkta fall av oredlighet.²²⁹

¹⁹⁸ Times Higher Education, 2015-09-03: [Reproducing results: how big is the problem?](#)

¹⁹⁹ Times Higher Education, 2016-03-04: [Psychology reproducibility 'crisis' overstated, new report claims.](#)

²⁰⁰ Research Professional, 2016-10-18: [Psychologists blame REF for 'replication crisis'.](#)

²⁰¹ Research Professional, 2016-01-21: [Medical journals to make sharing trial data compulsory.](#)

²⁰² Research Professional, 2016-02-04: [Data-sharing proposal draws backlash.](#)

²⁰³ Times Higher Education, 2016-02-04: [Amgen launches new platform to help fix scientific 'reproducibility crisis'.](#)

²⁰⁴ Inside Higher Ed, 2016-06-23: [The Dutch Fight for Research Integrity.](#)

²⁰⁵ Research Professional, 2016-09-21: [Trial set up to test publisher's action against publication bias.](#)

²⁰⁶ Research Professional, 2016-02-18: [Academies give top tips to stop misconduct.](#)

²⁰⁷ Research Professional, 2016-07-06: [Concern over missing misconduct rules.](#)

²⁰⁸ Dagens Nyheter, 2016-08-12: ["Bättre system behövs för att upptäcka forskningsfusk".](#)

²⁰⁹ Sveriges radio, 2016-12-20: [KI faller Macchiarini för forskningsfusk.](#)

²¹⁰ Dagens Nyheter, 2016-12-20: ["Macchiarini skyldig till forskningsfusk".](#)

²¹¹ Dagens Nyheter, 2016-11-24: [Mikael Odenberg ny ordförande för Karolinska institutet.](#)

²¹² Curie, 2016-02-10: [Fallet Macchiarini visar att oredlighet bör utredas av oberoende instans.](#)

²¹³ Vetenskapsrådet, 2016-02-16: ["Forskningsfusk kan aldrig tolereras".](#)

²¹⁴ Svenska Dagbladet, 2016-02-16: ["Rektorer bör inte utreda forskningsfusk".](#)

²¹⁵ Sveriges Radio, 2016-02-20: [Hellmark Knutsson: Ska inte finnas en gräzon för ansvaret.](#)

²¹⁶ Svenska Dagbladet, 2016-09-10: ["Nu behövs kraftsamling mot forskningsfusk".](#)

²¹⁷ Svenska Dagbladet, 2016-09-12: ["Vetenskapsrådet bör agera mer kraftfullt".](#)

²¹⁸ Dagens Nyheter, 2016-09-12: ["Bättre system behövs för att upptäcka forskningsfusk".](#)

²¹⁹ Svenska Dagbladet, 2016-09-14: [Vetenskapsrådet: Vi vässar riktlinjer för granskning.](#)

²²⁰ Svenska Dagbladet, 2017-01-18: [Forskningsministern öppnar för hårdare straff.](#)

²²¹ Svenska Dagbladet, 2017-02-06: [Vetenskapsrådet: "Det är allvarligt – jaq blir förbluffad".](#)

²²² Svenska Dagbladet, 2016-02-29: ["Modern ledningskultur förödande för universitetet".](#)

²²³ Svenska Dagbladet, 2016-03-02: ["Universitetet behöver en stark rektorsroll".](#)

²²⁴ Svenska Dagbladet, 2016-03-06: ["Trendig styrning med NPM skadar högskolan".](#)

²²⁵ Svenska Dagbladet, 2016-03-06: ["Illa dold frustration över forskares ifrågasättanden".](#)

²²⁶ Göteborgs-Posten, 2016-04-13: [Ingvar: Svaga rektorer hot mot forskningsfrihet.](#)

²²⁷ Dagens industri, 2016-02-16: [Debatt: Problemen på KI beror på systemfel.](#)

²²⁸ Sveriges radio, 2016-12-15: [Macchiarini-affären har sänkt förtroendet för forskare.](#)

²²⁹ Regeringskanslite, 2017-02-22: [Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning.](#)

Kvalitet i högskolans utbildningar

Kvaliteten i högre utbildning är ständigt aktuellt, i Sverige och internationellt. Liksom varje år kommer rapporter om att undervisningen håller för låg nivå^{230,231,232,233}, att den lärarledda tiden och resurserna är för snålt tilltagna²³⁴, och att studenterna inte lägger tillräckligt med tid på sina studier. Andra, exempelvis studentrepresentanter²³⁵, menar att högre kvalitet i den högre utbildningen i första hand handlar om att uppvärdera och utveckla pedagogiken i högskolan. Sveriges Förenade Studentkårer föreslår bland annat att en myndighet bör ha ett särskilt uppdrag att utveckla högskolepedagogiken.²³⁶

Det stora samtalsämnet när det gäller kvalitet har annars varit det nya kvalitetsutvärderingssystem som utvecklats av UKÄ.^{237, 238} UKÄ lämnade ett förslag i höstas²³⁹, och pilotutvärderingar startade i december 2016.²⁴⁰ Sektorns företrädare är i huvudsak nöjda med förslaget till utvärderingssystem^{241,242}, även om det finns en del kritiska synpunkter, bland annat på den administrativa belastning systemet innebär för lärosätena.²⁴³ Andra menar att systemet borde innehålla mer av extern granskning och fokusera mer på i vilken utsträckning utbildningarna leder till jobb.^{244,245}

En internationell trend är att länders kvalitetssäkringsorganisationer använder sig av riskbaserade utvärderingsmodeller. De samlar in data utifrån olika nyckeltal för att identifiera problemområden på lärosätena, och sedan fokuseras uppföljningarna där de största riskerna för kvalitetsbrister finns. UKÄ-företrädare menar att dessa länder inte får samma helhetsgranskningar och utvecklingsfokus som det svenska systemet kommer att innebära.²⁴⁶

I Storbritannien är det fortsatt debatt om högskolepolitiken och inte minst det föreslagna utvärderingssystemet Teaching Excellence Framework (TEF).^{247,248,249,250}

Universitetssektorns företrädare är i regel kritiska till systemet, och kritiken riktar sig särskilt mot att faktorer som studentnöjdhet, avhoppsfrekvens, och ”graduate employment”

²³⁰ Svenska Dagbladet, 2016-01-25: [Högre utbildning är ett haveri](#)

²³¹ Svenska Dagbladet, 2017-01-22: [Högskolor tvingas godkänna examensarbeten](#)

²³² Svenska Dagbladet, 2016-11-12: [Harrison har rätt kraven allt lägre på universitetet](#)

²³³ Svenska Dagbladet, 2016-11-19: [Kritiken mot oss stämmer inte](#)

²³⁴ Svenska Dagbladet, 2016-01-27: [Om inget görs riskerar vi Pisahaveri i högskolan](#)

²³⁵ Svenska Dagbladet, 2017-01-25: [Höj kvaliteten istället för att ge studenterna skulden](#)

²³⁶ Dagens Samhälle, 2016-12-09: [Låt en myndighet utveckla pedagogiken i högskolan](#)

²³⁷ [Regeringens skrivelse 2015/16 76: Kvalitetssäkring av högre utbildning](#)

²³⁸ Svenska Dagbladet, 2016-03-01: [Nytt högskolesystem rättar till allvarliga brister](#)

²³⁹ UKÄ, 2016-09-30: [Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning](#)

²⁴⁰ UKÄ: [Pilotutvärdering av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete](#)

²⁴¹ Svenska Dagbladet, 2016-02-24: [Bättre kvalitet med nytt sätt att utvärdera](#)

²⁴² Svenska Dagbladet, 2016-04-13: [Universiteten: vi kan sköta granskningen](#)

²⁴³ Svenska Dagbladet, 2016-11-17: [Jakt på kvalitet i högskolan missar målet](#)

²⁴⁴ Dagens Industri, 2016-01-26: [Nej till regeringens kvalitetssänkning](#)

²⁴⁵ Svenska Dagbladet, 2016-02-24: [Högskolor behöver granskas externt](#)

²⁴⁶ UKÄ, 2016-12-15: [Tydlig trend inom kvalitetsgranskning i Europa](#)

²⁴⁷ The Conversation, 2017-01-10: [Four problems with the higher education bill](#)

²⁴⁸ The Conversation, 2015-11-06: [How the teaching excellence framework will work](#)

²⁴⁹ Times Higher Education, 2017-01-03: [Higher education system works so why overhaul it](#)

²⁵⁰ The Guardian, 2016-09-29: [English universities to be ranked gold silver and bronze](#)

är ineffektiva mått som får stor betydelse i utvärderingen. Studenter pratar om att bojkotta de studentenkäter som ingår i TEF.²⁵¹

Open Science

Open Access-rörelsen fortsätter att flytta fram sina positioner^{252,253,254}, samtidigt som Open Data får allt fler tillskyndare^{255,256,257} och det bredare begreppet Open Science fortsätter att stödjas av EU-kommissionen^{258,259,260}. Piratkopiering av vetenskapliga artiklar^{261,262,263,264} och nationella förhandlingar om tillgång till vetenskapliga tidskrifter sätter ytterligare press på tidskriftsförlagen^{265,266,267,268,269}. En del kritiska röster hörs dock, av ekonomiska skäl²⁷⁰, av principiella skäl²⁷¹, och av skäl relaterade till immaterialrätt²⁷².

---

²⁵¹ The Independent, 2017-01-12: [Oxford university students protest tuition fees hike boycott student survey](#)

²⁵² Research Professional, 2016-09-27: [Government launches open-access strategy](#).

²⁵³ Research Professional, 2016-08-26: [Call for Nordic region to unite on open access](#).

²⁵⁴ Svenska Dagbladet, 2016-07-31: ["Alla bör få ta del av vetenskapen"](#).

²⁵⁵ Research Professional, 2016-05-03: [Research libraries sign international open-data agreement](#).

²⁵⁶ Research Professional, 2016-07-28: [Research bodies put their names to open-data pledge](#).

²⁵⁷ Research Professional, 2017-01-06: [Nordforsk funds open science pilots](#).

²⁵⁸ The Guardian, 2016-05-28: [All scientific papers to be free by 2020 under EU proposal](#).

²⁵⁹ Research Professional, 2016-06-01: [Open science metrics proposed](#).

²⁶⁰ European Commission, Research & Innovation, 2016-10-11: [European Open Science Cloud. 11 October 2016 – first report from the High Level Expert Group](#).

²⁶¹ Quartz, 2016-02-14: [The website that offered 47 million pirated academic papers is back](#).

²⁶² Research Professional, 2016-02-25: [Elsevier on the chase as pirate journal downloads top 210.000](#).

²⁶³ The Chronicle of Higher Education, 2016-02-18: [Librarians Find Themselves Caught Between Journal Pirates and Publishers](#).

²⁶⁴ Research Professional, 2016-06-08: [France tops Germany in volume of illegal downloads](#).

²⁶⁵ Research Professional, 2016-12-09: [Finland seeks universal open-access deals](#).

²⁶⁶ Research Professional, 2016-12-23: [German researchers to lose Elsevier access](#).

²⁶⁷ Nature, 2016-12-23: [Scientists in Germany, Peru and Taiwan to lose access to Elsevier journals](#).

²⁶⁸ Research Professional, 2017-01-11: [Researchers 'can manage without Elsevier'](#).

²⁶⁹ YLE Nyheter, 2016-12-21: [Tilläggstid i universitetens kritiska förhandlingar om vetenskapliga tidskrifter](#).

²⁷⁰ Svenska Dagbladet, 2016-08-02: ["Att öppna forskningen för alla blir dyrt"](#).

²⁷¹ Research Professional, 2016-10-04: [Open-access strategy is 'state authoritarianism', says academic](#).

²⁷² Research Professional, 2016-02-04: [Industrial funding encourages researches to be less open](#).